

Arařtırma Makalesi/ Research Article

**Türkiye’de Rumeli Muhacirlerinin "Konya/Karaman
Köklü Olma" Söylemine Dair Tarihî Bir Analiz**

Galip Çağ*

(ORCID: 0000-0001-8170-6053)

Makale Gönderim Tarihi

26.05.2024

Makale Kabul Tarihi

21.06.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Çağ, G., "Türkiye’de Rumeli Muhacirlerinin "Konya/Karaman Köklü Olma" Söylemine Dair Tarihî Bir Analiz", *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6/1 (Haziran 2024), 157-175.

APA: Çağ, G. (2024). Türkiye’de Rumeli Muhacirlerinin "Konya/Karaman Köklü Olma" Söylemine Dair Tarihî Bir Analiz. *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6(1) (Haziran 2024): 157-175.

Öz

Osmanlı idaresinin Rumeli’de son bulması ile başlayan ve kısmen halen devam ede gelen Rumeli’den tersine göç ile Anadolu’da muhacir kavramına bağılı birçok kök tanımlaması ortaya çıktı. Buna göre bilhassa 1950 sonrasında o zamanki Yugoslavya’dan gelen muhacirlerin atalarının, Konya/Karaman’dan Osmanlı döneminde buralara göçürüldükleri, sürgün ettirildikleri ya da yerleştirildiklerine dair söylemleri zamanla nerede ise tüm muhacirler için bir kök söylem haline geldi. M. Tayyib Gökbilgin’in 1943’te düzenlenen Türk Tarih Kongresi’nde konuya dair ortaya koyduğu tespitler bugüne dek de geldi. Ancak müstakil bir çalışma ile bu problem tafsilatı ile değerlendirilmedi.

Bahsedilen köken tanımlamasına dair araştırmaların bir neticeye varabilmesi ancak Osmanlı tarihinin Rumeli’yi fethettiğı ilk dönemlerine dair kayıtların incelenmesi ile mümkündür. Bu anlamda bölgedeki Türk varlığının

* Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, galipcag@gmail.com.

Assoc. Prof. Dr., Abant İzzet Baysal University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Türkiye.

kökenleri de bu tartışmanın önemli bir kısmını oluşturur. Zira Konya/Karaman köklü olma iddiasının bölgedeki Türk varlığını sadece Osmanlı idaresine bağlaması bu anlamda başka bir sorunu da ortaya koyar. Dolayısı ile konuya dair tartışmanın Rumeli'deki Türk varlığının kökleri üzerinden ilerletilmesi doğru bir sonuca varabilmek açısından mühimdir.

Bu çalışma evvela Rumeli muhacirlerinin Konya/Karaman köklü olma iddiasının tarihî sürecine odaklanmaktadır. Buna göre Osmanlı kuruluş devri Rumeli fetihleri ve sonrası ile Osmanlı öncesi Rumeli'ne Türk yerleşimi konuları başlıkta cevap aranan soruya dair önemli hususlardır. Bu noktada Osmanlı kronikleri ile konuya dair önceki çalışmaların sundukları ana kaynakları teşkil edecektir. Bu manada çalışmanın bu kök tartışmasına dair çalışmalara bir başlangıç teşkil etmesi önemli bir gayedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rumeli, Muhacir, Göç, Konya/Karaman.

A Historical Analysis Of The Discourse Of "Being Rooted in Konya/Karaman" Of Rumelia Immigrants in Turkey

Abstract

Reverse migration from Rumelia, which started with the end of Ottoman rule in Rumelia, still continues partially. Accordingly, many root definitions related to the concept of immigrant emerged in Anatolia. Accordingly, the discourse of the immigrants who came from Yugoslavia, especially after 1950, that their ancestors were migrated, exiled or settled here from Konya/Karaman during the Ottoman period, became a root discourse for almost all immigrants over time. M. Tayyib Gökbilgin's findings on the subject at the Turkish History Congress held in 1943 have survived to this day. However, this problem was not evaluated in detail in a separate study.

Research on the mentioned definition of origin can only come to a conclusion by examining the records of the early periods of Ottoman history when it conquered Rumelia. In this sense, the origins of the Turkish presence in the region constitute an important part of this discussion. Because the claim of being rooted in Konya/Karaman attributes the Turkish presence in the region only to the Ottoman administration, which also reveals another problem in this sense. Therefore, it is important to advance the discussion on the subject through the roots of the Turkish presence in Rumelia in order to reach a correct conclusion.

This study primarily focuses on the historical process of the Rumelian immigrants' claim to be rooted in Konya/Karaman. Accordingly, the issues of Turkish settlement in pre-Ottoman Rumelia, together with the conquests of Rumelia during the Ottoman founding period and its aftermath, are important

issues regarding the question sought to be answered in the title. At this point, the Ottoman chronicles along with the previous studies on the subject will constitute the main sources. In this sense, it is an important aim for the study to constitute a beginning for studies on this root debate.

Keywords: Ottoman, Rumelia, İmmigrant, Migration, Konya/Karaman

Giriş: Geleneksel Bir Kabul Olarak Karamanlı Olma İddiası

Anadolu'dan Rumeli'ye, Rumeli'den de Anadolu'ya muhaceret ve sürgün yollu insan akını, Osmanlı idaresi boyunca kendini sıklıkla gösteren sosyolojik, etnik hatta antropolojik bir olgu olarak var oldu. Buna bağlı olarak evvela tarihçiler akabinde de diğer sosyal bilim uzmanları Osmanlı dönemi göçlerini birçok açıdan mercek altına aldı. Kuruluş devrinde farklı gerekçe ve şekillerde gerçekleşen yoğun insan hareketliliği özellikle 19. yüzyıldaki hızlı küçülme ve siyasi baskılarla farklı bir veçhe kazandı. Şüphesiz ki bu çalışmanın tüm bu süreci incelemesi mümkün değildir. Dolayısı ile çalışmanın sınırının bu göçler sonunda ortaya çıkan köken tartışmalarının en yaygını olan Rumeli göçmenlerinin Konya/Karaman köklü olma iddiasına dair çizildiğini belirtmekte fayda vardır.

Bahse konu iddianın ne zaman ortaya çıktığı ya da temellerine dair bugüne dek müstakil bir çalışmanın kaleme alınmadığını belirtmekte fayda varken bunun birçok sebebi olabileceği de açıktır. Evvela bu iddianın temeli Rumeli'ne Osmanlı idaresinde gönderilen ilk Türk/Türkmen/ yörük grubunun Karamanlılar olduğu savıdır. Öncelikle bu iddianın argümanlarının ortaya konması şarttır. Dolayısıyla da çalışmanın odağındaki ilk soru *Osmanlıların Rumeli'ne gönderdiği ilk topluluk Karaman Türkmenleri midir?* olacaktır. İkinci odak noktası ise, bu iddianın devamında bölgeye en fazla Karaman bölgesinden Türkmen gönderilmiştir şeklindeki kabuldür. Ve son olarak hemen hemen tüm Rumeli göçmenlerinin atalarının Karaman köklü olma iddiası göz önüne alındığında *Osmanlı idaresi ancak 15. yüzyıl ortalarında tamamen kontrol altına aldığı Karaman'dan önce Rumeli'ne başka Türkmen grupları göndermemiş midir?* sorusu üçüncü odak noktasını oluşturacaktır.

Bu çalışmanın konusu olan iddiaya dair ilk tartışmanın III. Türk Tarih Kongresi'nde M. Tayyip Gökbilgin tarafından açıldığı söylenebilir(1943). Zira ondan sonra kaleme alınmış birçok çalışma, Rumeli'ye göçürülen ilk Türkmen grubun -zamanı konusunda mutabakat olmasa da- Konyarlar olduğu bilgisini onun bildirisindeki şu cümlelerden yola çıkarak verirler:¹

“...Anadolu'dan yarımada'ya geçip yerleşen ilk Türk gurubu olmak üzere, Selçukî merkezi Konya'ya mensup olduklarından dolayı bu suretle ad alan Konyarlar gösterilir. Bu mesele ile meşgul Batılı alim ve müdekkiklerin hemen hepsi Konyarları bazen yürükler ve evlad-ı fatihanla karıştırmakla beraber, Konya'dan gelerek yerleşmiş göstermekle, fakat tarihini ya Bizans imparatorları tarafından 12 inci yüzyılda veya daha evvel çağırılmak veya ilk Osmanlı istilası ile gelip yerleşmek suretinde olmak üzere tespit etmekte ihtilafa düşmektedirler.”

Özellikle Karaman bölgesinden Rumeli'ye göçlerin sürgün boyutuna dair ve dolayısı ile de Gökbilgin'in değerlendirmesine en tafsilatlı katkı ise Hasan Basri Karadeniz'den gelir. Uzunca süredir tartışılmalan Osmanlı-Karamanoğulları ilişkisini tarihi bir süreçle aktaran Karadeniz çalışmasında özellikle 15.yüzyıl ortasındaki Karaman bölgesi sürgünlerini çağdaş kaynaklardan yola çıkarak aktarır. İlerleyen kısımda ayrıntıları verilecek olan bu sürgünler sonunda çalışmasını Fatih'in İçoğlanı, Angiolello'nun bilgilerinden de destek alarak Gökbilgin'e benzer şekilde bitirir.²

Bahse konu tartışmanın başladığı ve halihazırdaki durumunu gösteren bu iki çalışmanın sundukları, aşağıdaki bulguları gözden geçirmeden dahi Konya Karaman köklü olma meselesinin geleneğe dair bir söylenti olma halini ortaya koymaktadır. Yine de bu çalışma sonunda Rumeli göçmenlerinin kök arayışlarına tarihi ve bilimsel bir düzlem sağlamak en önemli gayelerden biri olacaktır. Çünkü bir türlü bilimsel bir düzleme oturtulamayan bu söylemin, geçmişte yapılmış birçok çalışmanın sundukları ile ele alınması sonucunda ancak doğru bir şekilde anlaşılması mümkün olabilecek gibi görünmektedir.

¹ M. Tayyip Gökbilgin, “Rumeli'nin İskânında ve Türkleşmesinde Yürükler”, III. Türk Tarih Kongresi Kongresi Tebliğleri(15- 20 Kasım 1943), (1948), s. 649.

² Hasan Basri Karadeniz, “Karaman Sürgünleri (1467 - 1474)”, Belleten, 284, (2015), s. 94.

Osmanlı Rumelisinde İlk Göçerler

Osmanlı Devleti'nin en bilindik hali ile Çimpe'nin alınması sonrasında Rumeli'de başlattığı Türkleşme/İslamlaşma faaliyetleri sadece kılıç yolu ile olmadığı gibi bilinenin aksine sadece konar göçer Türkmenler/Yörükler eli ile de gerçekleşmedi. Zira ilk dönemlerde buraya Anadolu'nun şehirli yerleşik meslek sahibi nüfusunun da aktarıldığı kaydedilmektedir.³ Konuya dair düzeltilmesi gereken ilk ve en önemli yanlış da bu olmalıdır. Yine kaldı ki Osmanlı idaresinin bölgeye bu göçlerle gerçekleştirmek istediği şeyin sadece bir sosyal dengeleme değil buraya ait kadim rejimin karşısına hem İslamî hem de Türk töresine ait hususiyetler barındıran yeni bir rejim getirmek olduğunu unutmamak gerekir. Yani feodal olanın karşısına konulacak feodal olmayan yeni düzenin temelleri bu insan hareketliliği ile atılacaktır.⁴

Ayrıca Rumeli'deki Türkleşme ile Anadolu'daki genişleme birbirine bağıntılı ve stratejik bir düzenle gerçekleşti. Aksi durumda Anadolu nüfusunun bilinçsiz bir şekilde Batı'ya aktarılması Osmanlı idaresi için ciddi sorunlar doğurabilirdi. Ancak yine de yakın zamanlarda özellikle Balkanlar'da faaliyet gösteren bazı araştırmacıların konuyu bir tarih yazımı yanlışlığı olarak kabul edip bu çalışma boyunca da anlatılmaya çalışılacak tüm bu göçleri "spontane" olarak kabul ettikleri de vâkidir.⁵ Hatta aynı çalışmada göçlerin/sürgünlerin salt Türkmen/yörük göçü olmayıp ayrı bir etnik tanımlama ile Tatarlar'ı da kapsadığı ısrarla ifade edilir. Bu yönü ile üstü kapalı olarak bölgenin bu göçler ile Türkleştiği iddiası da zayıflatılmaya çalışılır. Ki bu sorun sadece sosyolojik değil dini bir boyut da içerir. Teopolitik bir bakışla ifade edilmesi gerekirse Osmanlı idaresinin tek derdi bu dönemde Rumeli'ni Türkleştirmek/İslamlaştırmak değildi.⁶ Bunun ötesinde tevarüs ettiği

³ Mehmet İnaş, "Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti", *Türkler*, IX, (2002), s. 154.

⁴ Hüdayi Şentürk, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskan Siyaseti ve Neticeleri", *Bellekten*, 57, (1993), s. 94.

⁵ Antonina Zhelyazkova, "Bir Tarihyazımı Sorunsalı Olarak Balkanlar'da İslamlaşma: Güneydoğu Avrupa Perspektifi", *Osmanlı ve Balkanlar Bir Tarihyazımı Tartışması*, Der. F. Adanır, Suraiya Faroqhi, (2011), s. 269.

⁶ Haldun Eroğlu, "Osmanlı'nın Rumeli'deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine", 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ed. Z. Dilek, M. Akbulut, S. Cöhce, Z. B. Özer, R. Gürses, B. K. Taşkın, (2011), s. 1289.

devlet geleneği ile fethedilen bölgelerde yıkıcı bir yerleşim sağlamanın ötesinde yurt edinme gayesinin de söz konusu olduğu açıktır. Ve böyle bir gayenin Bitinya sınırında birikmiş kalabalık bir Anadolu ahalsinin kontrolsüzce Rumeli'ye geçirilmesi ile gerçekleşmesi de mümkün görünmemektedir. Zaten Halaçoğlu da özellikle 15. yüzyılda buraya aktarılan nüfusun Tuna kıyılarına doğru ilerletilip buralara yerleştirilmesinin gayesini bu şekilde açıklar.⁷ Hatta yarım asır sonrasında bu Türkmen/yörük gruplarının bölgede devlete ait bir sınıf ve teşkilat haline gelmesini de bununla izah eder. Bununla birlikte bu göç ettirilme ile alakalı zaman zaman Bizans ile yoğun pazarlıkların yapıldığı, bu Türkmenlerin uc bölgeden bir yığılma yolu ile değil zaman zaman diplomatik anlaşmalar yolu ile karşı yakaya geçirildiği vakidir. Gibbons buna örnek olarak I. Bayezit'in İstanbul kuşatması sırasında Bizans'ın Sirkeci'de Müslüman ahali için 700 hanelik bir yerleşim inşasına razı gelmesini sunar.⁸ Hatta çalışmanın devamında Eflak voyvodası Micea'nın (Mirçe) kendisine esir düşmesi sonrasında özgürlüğü için yapılan pazarlıkta Tuna kıyılarına herhangi bir Müslüman yerleşiminin olmaması konusunda ciddi münakaşaların yapıldığını da ekler. İhtimal bu dönemde bölgeye yerleştirilen Türkmenlerin varlığı buradaki tüm muktedirleri ürkütmüş görünmektedir. Dolayısı ile oldukça erken sayılacak bu evrede Rumeli'ye azımsanmayacak sayıda Anadolu halkının geçirildiği açıktır. Ayrıca burada eklemekte fayda vardır ki tarih yazımında yanlış anlaşılan bir husus olarak Yaşar Yücel'e göre fetihler sonucunda Anadolu'da Rumeli'ye göçler hızlandığı gibi ard arkası kesilmeyen nüfus geçişi ile fetihler de zaruri hale geliyordu.⁹ Yani Osmanlı'nın Rumeli fetihleri ile bölgeye nüfus aktarımı arasındaki neden sonuç ilişkisi zaman zaman yer değiştirebiliyordu.

Konyarlar Meselesine Dair

Çalışmanın başında problematiğin başlangıç noktası olarak Gökbilgin'in 1943'te sunduğu bildiriden bahsedilmişti. Daha sonra kaleme alacağı kıymetli eseri *Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlad-ı*

⁷ Yusuf Halaçoğlu, "XVI. Yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlar'da Bazı Osmanlı Şehirleri", Belleten, 53, (1989), s. 638.

⁸ H. A. Gibbons, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Çev. Ragıp Hulüsi, İstanbul, 1928, s. 176.

⁹ Yaşar Yücel, "Balkanlar'da Türk Yerleşmesi ve Sonuçları", Bulgaristan'da Türk Varlığı (Bildiriler), Ankara 1985, s. 69.

Fatihân'da (İstanbul, 1957) konuyu genişleten Gökbilgin, 1861'de yayınlanan *Ethnographie de la Turquie d'Europe/Ethnographie der Europäischen Türkei*'i kaynak göstererek Anadolu'nun Rumeli'ye geçen ilk topluluğun Konyarlar olduğunu ifade eder. Türkiye'de birçok araştırmacı bu bilgiyi hiçbir eleştiriye tabi tutmadan doğrudan Konya bölgesi ile ilişkilendirirken o konuya dair yabancı araştırmacıların fikirlerini de ortaya koyarak nihai tespitini söyler ve Konyarlar'ın Konya köklü olmakla birlikte Rumeli'ye ya Bizans'ın Makedonya'daki nüfus dengesini sağlamak için getirildiklerini ya da 14. yüzyıldaki ilk geçiş ile geldiklerini ifade eder. Gökbilgin bu bilgiye özellikle Selanik ve Teselya bölgesindeki Serfiçe'de yaşayan Türklerin Konya'dan geldiklerine dair kabul sebebi ile bu isimle anıldığını da ekler.¹⁰ Ancak Gökbilgin bu Konyarlar'ın Selçuklular zamanında gelenler değil II. Murat ve Fatih devrindeki Karaman mücadelesi sırasında Ankara, Konya ve Karaman'dan gelen aşiretlerin bakiyeleri olduğunu ifade eder. Hatta o da bu sebeple bölge halkına yine geleneksel bir durum olarak Konyalı olma şifahi bilgisinin yerleştirildiğini ekler.¹¹ Osmanlı son döneminde bu topluluğun Tesalya bölgesindeki Kozan ve Kayalar bölgesinde yaşadıkları düşünülür. 19. yüzyılda kurulan müstakil Serfice/Serfiçe sancağında Kozan, Kozane, Kayalar ise Cuma kazası olarak kaydedilir.¹²

Burada akla gelen diğer bir önemli soru da Konyarlar olarak adlandırılan bu grubun Rumeli'ye sürgün edilen kısmının niceliğidir. Lakin buna dair de somut bir bilgi bulunmadığı açık olup Karadeniz'e göre bugün ki Yunanistan topraklarına bu şekilde sürgün edilen Karaman/Konyar sayısı 1000-1500 hane kadardır.

¹⁰ M. Tayyib Gökbilgin, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, (1957), s. 10

¹¹ Gökbilgin, *age*, s. 649-650.

¹² İlkay Erken, "Müstakil Serfiçe Sancağının Teşkili ve İdaresi (1881-1888)", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, (2021), s. 206.

Resim 1. Serfiçe, Kayalar, Kozan Bölgesi

İlk Fetihler ve Sonrası

Kaynaklar, Osmanlıların Rumeli'ne geçişini bir başlangıç noktası olarak Çimpe Kalesi'nin alınması(1353) ile eşleştirse de bundan sekiz sene kadar evvel Karesi Beyliği'nin ilhakının bu yolu açan asıl gelişme olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Daha Osman Bey'in Bilecik'i aldığı 1299'da artan şöhretine bağlı olarak II. Mesut'un oğullarının o zamanki adı Simre olan Amasya'da yaşadığı sıkıntılar sonunda buralardan karesi ve Aydın bölgesine yoğun bir Türkmen göçü yaşanmıştır bile. Hatta Feridun Emecen'in *Târih-i Ali Selçuk'*tan yaptığı bir ictibasa göre Dobruca bölgesinden de bazı Müslümanlar "gavurlardan" kaçarak yine Karesi bölgesine gelmişlerdir.¹³ Bu da Çimpe'den çok daha erken dönemlerde Karesi bölgesindeki nüfus birikmesinin başladığını göstermektedir.

Osman Bey sonrasında Orhan Bey ile birlikte Bizans'a karşı izlenen denge politikasında da yine Karesi emirlerinin yönlendirici vasfı dikkat çekicidir. Yine Emecen'e göre bu dönemde belirlenen Rumeli iskân anlayışında Karesi etkisi siyasi manada da dikkat çekicidir. Karesi

¹³ Feridun Emecen, İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, (2016), s. 34.

tarafının Osmanlıların Rumeli'ye geçmesi ve bunu yaparken de Bizans ile ittifaklar kurmasındaki çabasını *a prioiler* yolu ile anlamaktan başka çare olmamakla birlikte bölgelerinde biriken nüfusun yarattığı menfi tesirden kurtulmak için bu yolu seçtiklerini düşünmek de bir varsayım olarak burada durmalıdır. Ayrıca bu evrede Süleyman Bey'i de anmak da yerinde olacaktır.

Osmanlı kaynaklarında Süleyman Bey'in adına ikinci kez Karesi bölgesinin fethi meselesinde rastlanır. Bu da kabaca Orhan Bey'in Marmara sahillerinde faaliyet gösterdiği ve tamamı ile 1337-1348 yılları arasına rastlayan dönemi kapsar. Bu tarih sonrasında Süleyman Bey karesi bölgesinin ilk sancak beyi olur ve zaten Kapıdağ, Edincik, Lapseki bölgesini alarak burayı Rumeli'ye geçiş yolu olarak da belirler. Hatta Enverî'den yapılan bir nakle göre Süleyman Bey Kemer'den Gelibolu tarafına üç bin kişilik bir grup ile bu sıralarda geçip hatta Umur Bey ile de görüşür.¹⁴ Bu bilgi önemlidir zira bu döneme dair iki araştırmaya göre Umur Bey'in burada bulunduğu tarihler farklı nakledilir. Buna göre Emecen 1345 Haziran'ında Aydınoğlu, Saruhan ve Karesi müşterek birliklerinin Gelibolu üzerinden Rumeli'ne geçtiklerini ve Dimetoka Gümülcine, Selanik muhitlerinde faaliyet gösterdiklerini belirtirken¹⁵, Donald Nicol çalışmasında bu tarihi geriye çekerek Kantakuzenos'un şaibeli iktidarını güçlendirmek için zaten Rumeli'de faaliyetler gösteren bu üç beylikle ittifaklar kurmaya çalıştığını ifade eder.¹⁶

Ayrıca Süleyman Bey'in Karesi emirlerinden Ece ve Gazi Fazıl beyleri Rumeli tarafına geçirterek keşifte bulundurduğu da bilinmektedir.¹⁷ Onların bu tarafa maiyetleri olmadan geçmeyecekleri düşünülürse bu geçişin dahi bahse konu iskâna katkı sağladığı açıktır. Kaldı ki; Neşrî'nin verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre Süleyman Paşa'nın Rumeli'deki ilerlemeye bağlı olarak merkeze sürekli bilgiler verdiği ve evvela Karesi topraklarında bulunan Arap göçerlerin Gelibolu'ya geçirildiği akabinde de Hayrabolu'ya yine azımsanmayacak bir Karesi topluluğunun

¹⁴ Enverî, *Düsturnâme-i Enverî* (Medhal), Haz. Mükrimin Halil, (1929), s. 23

¹⁵ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s. 252;

¹⁶ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, Çev. Bilge Umar, (1999), s. 187.

¹⁷ Emecen, *age*, s. 76.

aktarıldığı anlaşılmaktadır.¹⁸ Osmanlı kaynaklarına göre bu akın 1356-57 tarihleri arasında yoğunlaşır.¹⁹ Ayrıca Sezai Sevim'in verdiği bilgilere göre bu ilk geçiş sırasında Osmanlı birliklerinin ardında bir tehdit oluşturma kaygısı ile bölgedeki Hıristiyan halkın bir kısmı Anadolu tarafına geçirilir.²⁰ Anlaşılan o dur ki, Osmanlı idaresinin bu ilk nüfus aktarımında bile mesele sadece yer değişimi olarak değil stratejik bir planlamaya bağlı sosyal hareketlilik olarak bakılmaktadır. Ve en başından itibaren kalıcı bir yerleşimin planı yapılmaktadır.

I. Murat devri Rumeli fetihlerinin hızlandığı dönem olması sebebi ile oldukça yoğun bir nüfus geçişine sahne olur. Ki Emecen'e göre bu fetih başarısı ve sonrasında bölgenin Türk iskânına açılmasında onun döneminde Karaman gücünün kırılması önemli bir oluyordu.²¹ Saruhan Türkmenlerinden oluşan ve vassallık sistemine bağlı olarak gerçekleşen²² bu ilk geçişler Oruç Bey'in verdiği bilgilere bakılırsa Lala Şahin Paşa'nın Kavala, Drama, Serez ve Karaferye şehirlerini fethetmesinden sonra 1374-1375 tarihleri arasında gerçekleşir.²³ Özellikle 1384-85 tarihleri arasında Adriyatik'e doğru genişleyen fetihler ile yine Saruhan bölgesinden ciddi bir nüfus Serez'e aktarılır.²⁴ 1341 yılında III. Andronikos'un ölümü sonrasında eşi Anna dö Savua'dan olan oğlu İoannis'in vesayeti ve vekaleti, Kantakuzenos'a geçer.²⁵ Bu önemli bir tartışmayı da başlatır. Zira miras yolu ile kendine geçen imparatorluğu İstanbul ve Edirne'de kabul göremediğinden Kantakuzenos Dimetoka'ya geçerek İmparatorluk tacını burada giyer. Bu başkent ile bir iki başlılık durumu yaratır.

Tüm bunlar olurken Kantakuzenos'un muhalifleri Bulgar kralından yardım talep ederler ancak Kral Alexander yardım için geldiği yerlerde yağma yapar ve akabinde Kantakuzenos ile anlaşarak destek

¹⁸ Neşrî, Tevârih-i Âl-i Osman, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, I, (1992), s. 183.

¹⁹ Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), Haz. Necdet Öztürk, (2000), s. 21.

²⁰ Sezai Sevim, "Türklerin Rumeli'ye İlk Geçişleri ve İskân Faaliyetleri", Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dün, Bugünü ve Yarını, Uludağ Üniversitesi Yayınları, (2002), s. 43.

²¹ Emecen, age, s. 63-64.

²² Emecen, age, s. 107.

²³ Oruç Bey, Tevârih-i Âl-i Osman, Hannover 1925, Neş. F. Babinger, s. 24.

²⁴ Hadidî, Tevârih-i Âl-i Osman, (1299-1523), Haz. Necdet Öztürk, (1991), s. 101-102.

²⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Büyük Osmanlı Tarihi, I, (2015), s. 155.

bekleyenleri şaşırtır. Bu arada baskıların tüm hızı ile devam etmesi üzerine Kantakuzenos, önce Sırp kralından, daha sonra istediği yanıtı alamaması üzerine Aydınoğlu Umur Bey'den yardım ister. Bu yardım talebi önemli bir süreci devreye sokar. Çünkü Umur Bey'e istenen yardım, devamında bölgede Osmanlı öncesinin en mühim nüfus hareketlerinden birine sebep olur.

Umur Bey önce otuz iki gemi ve yirmi dokuz bin kişi ile geldiği Dimetoka'da Kantakuzenos'un eşi İrene tarafından karşılanır.²⁶ Bu karşılama Kantakuzenos'un Dimetoka'ya geçişi sonrasında bir karargah merkez haline gelen şehrin hüviyetinin anlaşılması açısından da önemlidir.²⁷ Umur Bey bu gelişinde Bulgarları kovarak Kantakuzenos'u rahatlatır ancak birkaç sene sonra 1344'de İzmir'in Latinler tarafından ele geçirildiği sırada Umur Bey'in donanmasının yakılması İmparator'u paniğe düşürür.

1345'de Umur Bey, Karesioğulları ile birlikte İmparatora yardım etmeye çalıştı ancak donanması yakılmış olduğundan bunu başaramaz. Ve aralarındaki ilişkiye bağlı olarak onu Orhan Bey'den yardım almasını konusunda yönlendirir. Bu tavsiye üzerine Umur Bey'den umudunu kesen İmparator, Orhan Bey'in yardımına başvurmak zorunda kalır. Bu zarurete bağlı olarak kuruluş devrinde alışılabilen siyasi evliliklerden biri gerçekleşir ve 1346'da kızı Teodora'yı Orhan Bey'e nikâhlar. Bu sayede güçlü bir ittifak da kurulur.

Bu olaylar sürecinde Saruhan bölgesinden özellikle Selanik civarına geçen Türkmenlerin etkisi Osmanlı klasik dönemine dair tahrir çalışmalarında yer isimlerinden de tespit edilebilmektedir. Zira azımsanmayacak sayıda gerçekleşen bu geçiş ile birlikte kurulan yeni yerleşim yerlerinin isimleri sonraki dönemlerde de kaynaklarca takip edilir hale gelir. İnalçık bu dönüşümü çoğunlukla yeni kurulan köylerle irtibatlandırır.²⁸ Dolayısı ile bölgedeki yer isimlerine dair onamastik çalışmaların halen yeterli düzeye gelememesi çalışmanın problemi açısından büyük bir eksiklik olarak karşımızda durmaktadır. Örneğin Makedonya Kırçova'daki karye isimleri ile alakalı bir tahrir çalışması

²⁶ Enverî, Düsturnâme-i Enverî (Medhal), Haz. Mükrimin Halil, (1929), s. 46

²⁷ Ates, Hacer. "Bizans Kalesinden Osmanlı Şehrine: Fethinden XV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Dimetoka", İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, 75 (2021), s. 96.

²⁸ Halil İnalçık, "Rumeli", Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, IX, (1964), s. 770.

sırasında; burada kaydedilen iki karye, **Demirce** ve **Sarihan** (Saruhan) dikkat çeker. Bunlar, birbirinden bağımsız iki karye gibi gözükse de Saruhanoğulları tarihine bakıldığında bu iki karyenin birbirleri ile önemli ilişkileri olduğu görülür. Bilindiği üzere Saruhanoğulları bugün ki Manisa civarında kurulur ve hüküm sürer. Kurucusu sayılan Saruhan Bey bazı ihtilaflara rağmen Selçuklu hükümdarı II. Mesud'un ümerasından sayılır.

II. Andronikos'un Anadolu seferi sırasında ki bu sefer II. Mesud'un tahta çıkış tarihe rastlar Saruhan Bey de askeri manada kendini göstermeye başlar. Büyük bir Bizans askeri seferi hengamesine rastlayan dönemde Saruhan Bey de faaliyetlerini arttırarak 1313'te Manisa'yı alır. Sefer katılan kardeşi Çuğa Bey'e bu bölgede yer alan Demirci(Demirce) yöresini tevcih eder. Bu bilgi yukarıda verilen onomasitk veri açısından oldukça önemlidir. Çünkü Umur Bey komutasındaki Saruhan birliklerinin 1334'de gerçekleşen Trakya çıkartmasına katıldıkları da göz önüne alındığında, bahsi geçen defterde Kırçova'ya dâhil edilen Sarihan ve Demirce karyelerinin Saruhan Türkmenlerinin bu çıkarmaya katılan bölümü tarafından yerleşime tabi tutulan karyeler olduğu göz ardı edilemeyecek bir ihtimaldir.²⁹

I.Bayezit döneminde de Saruhan bölgesinden Rumeli'ye aktarımlar sürgünler yolu ile devam eder. Özellikle Filibe'nin fethi sonrasında başta tuz yasağı olmak üzere bazı kanunlara mugayir hareket eden Menemen Ovası Türkmenleri'nin Saruhan Sancak beyi şehzade Ertuğrul eliyle Filibe ve civarına sürgün edildiği kaynaklarca sabittir.³⁰ Ayrıca Evrenos Bey ve Turahan Bey'e eşlik eden Türkmenler ile birlikte Saruhan'dan gelen sorunlu göçebelere liderlik eden Üsküp fatihi Paşa Yiğit Bey'e fethedilen bölgelerde tımarlar verildiği dikkate alındığında³¹ uc bölgelerdeki savaşçı sürgünlere son derece cömertçe davranıldığı sonucuna varılabilir.³² Kaldı ki; bölgedeki yer isimlerinden anlaşıldığına göre Saruhan Türklerinin etkisi burada halen devam etmektedir.³³

²⁹ Galip Çağ, *Balkanlar, Öteki Avrupa'nın Kökleri ve İnşası*, (2023), s. 67.

³⁰ *Tevârih-i Âl-i Osman, Âşıkpaşazâde Tarihi*, (1332), s. 74.

³¹ Halil İnalçık, "Ottoman Methods of Conquest", *Studia Islamica*, 2, (1954), s. 125.

³² Harun Yeni, "Osmanlı Rumelisi'nde Yörük Teşkilatı, Kökeni ve Nitelikleri", *OTAM*, 42/Güz (2017), s. 188.

³³ Bkz. İbrahim Şahin, "Saruhan Ve Saruhanoğulları Adlarının Kökeni Üzerine", *Dil Araştırmaları*, 18, Bahar (2016), ss. 219-233.

Saruhan göçü ile alakalı başka bir bilgi de bu göç ettirmeye halkın kırgınlıkla cevap verdiği'dir. Muhtemelen ilk dönemlerde bu bölgeden gerçekleşen yoğun göç Saruhan bölgesi için yorucu olmuş halk da töre için dahi olsa bu duruma tepki vermiştir. Aşıkpaşazade eserinde bu durumu şöyle aktarır:³⁴

“Kanundur padişahlar sürgün ede

Ki ya’ni bir dahi El ma’mur ede

Ve gerçe incinür halk ol seferden

Bu Tanrı takdirü dürdahı nede”

Ara bir not olarak eklenmelidir ki Timur’un Anadolu istilası sırasında da önünde kaçan önemli bir nüfus önce Batı’ya buradan da Rumeli’ye geçerler. Bu geçişlerin bir sonucu olarak erken dönem tahrir defterlerinde bölgeden buraya geçen yörükler için *“Saruhan’dan sürülüp gelmiş, merhum Sultan zamanından beru yeyügelmiş, elinde Sultan berâti vardır”*³⁵, *“Saruhan’dan sürülüp gelmiş, merhum Sultan zamanından beru yeyügelmiş, amma pirdir, kulluğa yaramaz”*³⁶

II. Mehmet devrinde artan Karamanoğlu mücadeleleri ile bölgeden, fethi sonrası İstanbul’u için de nüfus aktarımı yapılır. Osmanlı kaynakları İshak Paşa’nın, Karamanoğlu (M. 1470 H. 875) seferi sonrasında Fatih’in *“Aksaray’dan İstanbul’a ev süresin”* emriyle başlayan göçler ile İstanbul’daki Aksaray Mahallesi’nin, oluştuğu konusunda müttefiktirler.³⁷ Ayrıca İbn Kemal bunu *kasdeylediki ol şehrleri bir mikdar tahfif (azaltma) ide* sözleri ile kaydeder.³⁸

Türkmen Asillerin Rumeli’ye Yerleştirilmesi

³⁴ Aşıkpaşazade, Tevârih-i Âli Osman, Haz. Nihal Atsız, Osmanlı Tarihleri-1, (1949), s. 141-142.

³⁵ Halil İnalçık, Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, (1987), s. 110(141b)

³⁶ İnalçık, age, s. 120(151a)

³⁷ Hoca Saâdettin, Tacü’t-Tevârih, Haz.: İsmet Parmaksızoğlu, III, (1979), s. 103.

³⁸ İbn-i Kemal, Tevârih-i Âli Osman, VII. Defter, Haz.: Şerafettin Turan, (1991), s. 276.

Rumeli göçmenlerinin Konya/ Karaman köklü olma iddialarının temellerini ararken dikkat çekici noktalardan biri de Osmanlı idaresinin bölgede zannedildiği gibi sadece “başiboş” ve “asi” Türkmen gruplarını değil bazı Anadolu beyliklerinin asilzade ve idarecilerini de buraya göndermesidir. Bu noktada aşağıda verilecek bilgilerden yola çıkılarak Karamanoğlu beyliğinin asilzadelerinin bazılarının bölgeye gönderilmeleri, Konyar iddiasına ek olarak bu asil soy ile irtibatlandırma gayesi olarak görülebilir. Bunlardan en erken tarihliyelerinden biri II. Murad’ın Karamanoğlu mücadelesinde, Karamanoğlu Ali Bey’in, sultanın kız kardeşi ile evlendirilip Sofya sancağına gönderilmesidir. Bu göç ile aynı dönemlerde Konya Karaman kök iddiasının en güçlü destekçisi yoğun Karamanlı Türkmen göçü de gerçekleşir ki II. Murat’ın Gazavatnamesinde bu duruma atıflar yapılır.³⁹ Ancak bunların tam olarak hangi bölgelere gönderildiğine dair net bir bilgi bulunmamaktadır.⁴⁰ Yahya Başkan’ın konuya dair hazırladığı çalışmasında Karaman soylularının/ulularının özellikle Memlükler ve Batı yönlü mücadeleler sırasında içine düşülebilecek krizler bahane edilerek Rumeli’ye göçürülme talebinin fetva taleplerine bağlanarak gerçekleştirilmek istendiği de anlaşılmaktadır.⁴¹ Ancak henüz erken sayılabilecek bu dönemde külli bir sürgünün gerçekleşmediği de anlaşılmaktadır.

1422’de Bursa’yı muhasara eden II. Murad’ın kardeşi Mustafa’ya destek verenler arasında Saruhanoğlu beylerinin de olması büyük bir ihtimaldir.⁴² Kaldı ki Osmanlı idaresinin oldukça zorlandığı bu karşı koyuş 1426’da Cüneyd Bey’in idamıyla kırılır ve Saruhan bölgesinde tam olarak Osmanlı hakimiyeti tesis edilir. Rumeli bölgesine önemli Saruhan sürgünlerinden biri de bu vesile ile gerçekleşir.

Bunda bağımsız olarak Karamanoğlu Ali Bey’in kardeşi İsa Bey de, Osmanlı hükümdarının diğer kardeşi ile evlendirildikten sonra Rumeli’ye yerleştirilirken⁴³, II. Murat’ın 1428’de Canik Beyi Alpaslan’ı da kendi

³⁹ Anonim, Gazavat-ı Sultan Murad b. Mehemed Han, Yay. Halil İnalçık-Mevlud Oğuz, (1989), s. 6.

⁴⁰ Karadeniz, agm, s. 79.

⁴¹ Yahya Başkan, “Karamanoğlu Osmanlı Münasebetlerine Ait İki hukuki Vesika”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, Ed. Fethi Gedikli, (2014), s. 145.

⁴² Feridun Emecen, Saruhanoğulları, DİA, XXXVI, (2019), s. 173.

⁴³ Eroğlu, agm, s. 1292.

talebi ve maiyetindeki bir Türkmen grubu ile Rumeli'ye gönderdiği de yine kayıtlarca sabittir.⁴⁴ Anlaşılan odur ki bu dönemde henüz geniş çaplı bir sürgün ya da göç hadisesi Karamanoğlu Türkmenleri için söz konusu değildir.

Bahse konu asilzade sürgün ve göçleri II. Mehmet döneminde de devam eder. Bu dönemde İsfendiyaroğlu hanedanından İsmail Bey'in Filibe mecburi göçü buna örnektir. Bu göç hadisesinin Fetret devrinde Musa Çelebi'nin Vlah bölgesine geçişinde İsfendiyar Bey'in desteğinin bir etkisinin olup olmadığı da tartışmalıdır. Musa Çelebi'nin deniz yolu Karadeniz üzerinden gerçekleşen geçişi öncesinde İsfendiyar Bey'i Kastamonu'da iki kez ziyaret ettiği bilgisi bu açıdan değerlidir.⁴⁵ Ancak Sinop ve Kastamonu'yu almasından sonra Kızıl Ahmet'in Akkoyunlular'a kaçmasını unutmayan Fatih, onun kardeşi İsmail Bey'i maiyetiyle beraber Filibe'ye göndermiş ve oryaya yerleştirmişti.⁴⁶ Ayrıca bunlar dışında Karaman Beyi Pir Ahmet'in kardeşi Karaman kendi isteği ile Çirmen'e, Alaiye Beyi de Gümölcine'ye maiyetleri ile birlikte gönderilip yerleştirilmişlerdi.⁴⁷

Karaman Beyliği'nin 1467'de tamamen ilhak edilmesi sonrasında Fatih, babasının başlattığı Karaman sürgününü büyük oranda tamamlar ve Konya, Lârende, Ereğli ve Aksaray'dan yoğun bir Türkmen grubunu yine Rumeli'ye aktarır. İbn Kemal'e göre bu son sürgünün gayesi Karamanoğlu beyliğinin insan gücünü kırmaktır.⁴⁸ Bu dönemde Fatih'in sarayında bulunan Giovan Mana Angiolello da bu konuya dair tespitleri çok daha tafsilatlı olarak verir:⁴⁹

"... (Ahmed bey Karaman'dan) İstanbul'a geri dönme kararı aldığı anda beyleri bu iyi arkadaşlıklarından dolayı gitmeden önce bir ziyafet vermek istediğini söyledi. Ahmet Paşa bu ziyafet yerine o şehre bir saldırı düzenlemeyi planlıyordu aslında. Ve böyle yaptı. Bütün şehir yağmalandı. Beylerin kafaları kesildi, çok sayıda savaş

⁴⁴ Hadidi, age, s. 182.

⁴⁵ Nilgün Elam, Musa Çelebi'nin Rumeli'ye Geçişinde Hıristiyan Aktörlerin Rolü(1403-1410), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, (2011), s. 22.

⁴⁶ İbn Kemal, age, s. 201.

⁴⁷ Tevârih-i Âli-i Osman, Âşıkpaşazade Tarihi, (1332), s. 174-175.

⁴⁸ "Kasd o dediki ol şehrleri bir miktar tahfif ide", İbn Kemal, age, s. 276.

⁴⁹ Giovan Mana Angiolello, Fatih'in İçoğlanı Anlatıyor, Fatih Sultan Mehmed, Çev. Pular Gökpar, (2011), s. 79-80.

esiri alındı. Genç kızlar, erkekler ve iyi aileler Trakya'ya götürüldü. Bu esirler aynı zamanda Amorel(Arnavutluk), Sırbistan ve Baslia(Bosna)'ya götürüldü. Ahmed Paşa İstanbul'a geri döndü. Babasının ölümüne kadar Cem Sultan, sultanlığın (Konya Vilayeti) başında kaldı."

Tüm bu süreç sonunda Hasan Basri Karadeniz'in değerlendirmesine göre Karaman sürgünleri 1467-1474 yılları arasında bir anda değil dört evrede gerçekleştirilir. 1467'te gerçekleşen sefer sonrasında Mahmud Paşa, görevden alınması sonrasında aktif ve sürekli şekilde Rum Mehmed Paşa, 1471'te İshak Paşa ve nihayetinde 1474 yılında Gedik Ahmed Paşa bölge ahalisini zorunlu göçe tabi tutar.⁵⁰ Ve tespit edilebildiği kadar bu sürgünler Hafsa, Edirne, Selanik şehirleri ile Teselya, Sırbistan ve Bosna bölgelerine yerleştirilirler. Dolayısı ile Karaman köklü olma iddiasının da ana kaynağı tam bu döneme rastlar görünmektedir. Zira sonraki dönemlerde güçlü bir aktarımın olmadığına bilinmesi ihmal edilen dönemin Fatih öncesi Osmanlı idaresi ve hatta onunda öncesinde beylikler dönemine tekabül ettiği fikrini güçlendirmektedir.

Sonuç

Tüm bu veriler sonunda anlaşılmaktadır ki; Türkiye'deki Rumeli göçmenlerinin/muhacirlerinin hemen tamamının şifahi bir gelenek olarak dillendirdikleri Konya/Karaman köklü olma iddiaları bilimsel bir temele dayanmayıp süreç içerisinde bir gelenek olarak kabul görmüştür. Bu bağlamda iddia sebebi ile gözden kaçan başta Saruhan bölgesi Türkmenleri olmak üzere, Candaroğlu, İsfendiyaroğlu ve Karesi bölgesi Türkmenlerinin de artık bu kök iddialarına dâhil edilmeleri gerekmektedir. Hatta belki ilk başlarda Karesi bölgesindeki Arap ahalinin de küçük bir ihtimal de olsa bu sürecin içinde sayılması bilimsel bir gerekliliktir. Zira kabaca ve en erken 15. yüzyıl ortaları itibari ile bölgeye geçirilmeye başlanan Karaman Türkmenleri öncesinde Osmanlı Devleti'nin Rumeli'nin önemli bir kısmını fethettiği düşünülürse onlar öncesinde azımsanmayacak bir Türkmen/yörük topluluk buraya nakledilmişti bile. Karaman topluluklarının ancak bunların devamında bölgeye aktarıldığı dönem kaynaklarınca da açıkça ifade edilmektedir. Bahse konu iddianın güçlü Karaman etkisi ile ve kültürel baskısı ile

⁵⁰ Karadeniz, agm, s. 84.

bölgeye yerleştirildiğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Öte yandan özellikle Evangelina Balta gibi uzmanların Karamanlılar üzerine yaptıkları araştırmalar sonunda onları en fazla türkofon olarak tanımlamaları yanında 19. ve 20. yüzyılda kaleme alınan bilhassa Yunan tezlerinin destekleyicisi eserlerde Hıristiyan Rumların dönüşmüş hali olarak ifade edilmeleri ile Rumeli’de Karaman köklü olma iddiaları güçlendirilmiş olabilir. Tüm bu bilgiler ve daha fazlası sonunda, Karaman köklü olma fikri ve iddiasının ciddi bir kök araştırması ile yeniden değerlendirilmesi ve bu iddiaya bölgeye çok daha önce göçürülen Türkmenlerin de eklenmesi önemli bir gereklilik olarak önümüzde durmaktadır.

Kaynakça

Angiolello, Giovan Mana, *Fatih’in İçoğlanı Anlatıyor, Fatih Sultan Mehmed*, Çev. Pular Gökpar, İstanbul, 2011.

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), Haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2000.

Anonim, *Gazavat-ı Sultan Murad b. Mehmed Han*, Yay. Halil İnalçık-Mevlüd Oğuz, Ankara, 1989.

Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âli Osman*, Haz. Nihal Atsız, Osmanlı Tarihleri-1, İstanbul, 1949.

Ateş, Hacer. “Bizans Kalesinden Osmanlı Şehrine: Fethinden XV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Dimetoka.” *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, 75 (2021), 91-115.

Başkan, Yahya, “Karamanoğlu Osmanlı Münasebetlerine Ait İki hukuki Vesika”, *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*, Ed. Fethi Gedikli, (2014), s. 145.

Çağ, Galip, *Balkanlar, Öteki Avrupa’nın Kökleri ve İnşası*, Otorite Yay., Antalya, 2023.

Elam, Nilgün, *Musa Çelebi’nin Rumeli’ye Geçişinde Hıristiyan Aktörlerin Rolü(1403-1410)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, (2011), ss. 1-31.

Emecen, Feridun, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, İstanbul, 2016.

Emecen, Feridun, “Saruhanoğulları”, *DİA*, XXXVI, İstanbul, 2019, ss. 170-173.

Enverî, *Düsturnâme-i Enverî (Medhal)*, Haz. Mükrimin Halil, (1929).

Erken, İ., "Müstakil Serfiçe Sancağının Teşkili ve İdaresi (1881-1888)", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, (2021), ss. 203-223.

Eroğlu, Haldun, "Osmanlı'nın Rumeli'deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine", 38. *ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ed. Z. Dilek, M. Akbulut, S. Cöhce, Z. B. Özer, R. Gürses, B. K. Taşkın, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 1287-1303.

Gibbons, H. A., *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Çev. Ragıp Hulüsi, İstanbul, 1928.

Gökbilgin, M. Tayyib, *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan*, İstanbul, 1957.

Gökbilgin, M. Tayyip, "Rumeli'nin İskânında ve Türkleşmesinde Yürükler", *III. Türk Tarih Kongresi Kongresi Tebliğleri*, (15- 20 Kasım 1943), (1948). ss. 648-660.

Hadidî, *Tevârih-i Âl-i Osman*, (1299-1523), Haz. Necdet Öztürk, İstanbul Marmara Üniversitesi Yay., 1991.

Yusuf Halaçoğlu, "XVI. Yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlar'da Bazı Osmanlı Şehirleri", *Belleten*, 53, Ankara, 1989, s. 638.

Halaçoğlu, Yusuf, "XVI. Yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlar'da Bazı Osmanlı Şehirleri", *Belleten*, 53, Ankara, 1989, ss. 637-678.

Hoca Saâdettin, *Tacü't-Tevârih*, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, III, Kültür Bak. Yay., Ankara 1979.

İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman*, VII. Defter, Haz. Şerafettin Turan, TTK, Ankara, 1991.

İnalçık, Halil, "Rumeli", *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, IX, 1964, ss. 766-773.

Halil İnalçık, *Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1987.

İnbaşı, M., "Balkanlarda Osmanlı Hâkimiyeti ve İskân Siyaseti", *Türkler*, IX, Yeni Türkiye Yay., 2002, ss. 92-101.

Karadeniz, Hasan Basri, "Karaman Sürgünleri (1467 - 1474)", *Belleten*, 284, Ankara, 2015, ss. 73-104.

Neşrî, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Haz. Faik Reşit Unat-Mehmet Altay Köymen, C. I, Ankara, TTK Yay, 1992.

Nicol, Donald M., *Bizans'ın Son Yüzyılları*, Çev. Bilge Umar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.

Oruç Bey, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Neş. F. Babinger, Şark Kütüphanesi, Hannofer, 1925.

Sevim, Sezai, "Türklerin Rumeli'ye İlk Geçişleri ve İskân Faaliyetleri", *Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dün, Bugünü ve Yarını*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2002, ss. 66-69.

Şahin, İbrahim, "Saruhan ve Saruhanoğulları Adlarının Kökeni Üzerine", *Dil Araştırmaları*, 18/Bahar, (2016), ss. 219-233.

Şentürk, Hüdai, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Devrinde Rumeli'de Uyguladığı İskan Siyaseti ve Neticeleri", *Belleten*, 57/218, Ankara, 1993, ss. 89-112.

Tevarih-i Âl-i Osman, Âşıkpaşazâde Tarihi, İstanbul, 1332.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, I, TTK, Ankara, 2015.

Yeni, Harun, "Osmanlı Rumelisi'nde Yörük Teşkilatı, Kökeni ve Nitelikleri", *OTAM*, 42/Güz, (2017), ss. 187-205.

Yücel, Yaşar, "Balkanlar'da Türk Yerleşmesi ve Sonuçları", *Bulgaristan'da Türk Varlığı (Bildiriler)*, Ankara 1985, ss. 67-83.

Zhelyazkova, Antonina, "Bir Tarihyazımı Sorunsalı Olarak Balkanlar'da İslamlaşma: Güneydoğu Avrupa Perspektifi", *Osmanlı ve Balkanlar Bir Tarihyazımı Tartışması*, Der. F. Adanır, Suraiya Faroqhi, 2011, ss. 259-306.